

До протоколу № 155
від 28 серпня 2024 року

ВИСНОВОК

до проекту Закону України

**«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізмів захисту прав та інтересів дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, та інших вразливих груп дітей»
(реєстр. № 11311 від 31.05.2024)**

Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій за дорученням Голови Верховної Ради України 28.08.2024 (протокол № 155) розглянув проект Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізмів захисту прав та інтересів дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, та інших вразливих груп дітей (реєстр. № 11311 від 31.05.2024), поданий Кабінетом Міністрів України, і зазначає таке.

Головним з опрацювання цього законопроекту визначений Комітет Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики.

У пояснювальній записці до законопроекту визначено, що його розроблено з метою реорганізації системи сімейних форм виховання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, шляхом виключення із сімейних форм виховання «дитячого будинку сімейного типу» та переведення діючих дитячих будинків сімейного типу в статус прийомної сім'ї.

Зокрема законопроектом пропонується встановити, що:

приймозна сім'я — сім'я, яка добровільно взяла на виховання та спільне проживання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, та у випадках, встановлених Кабінетом Міністрів України, — дітей, які залишилися без батьківського піклування;

кількість дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які залишилися без батьківського піклування, у прийомній сім'ї не повинна бути більш як шість дітей, крім випадку, коли всі влаштовані в таку сім'ю діти є рідними братами та сестрами;

загальна кількість дітей у прийомній сім'ї, враховуючи осіб з числа дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, віком до 23 років та рідних

дітей, не повинна бути більш як вісім осіб, крім випадку, коли в таку сім'ю влаштовано більш як шість дітей, які є рідними братами та сестрами.

Проектом акта вносяться зміни до 32 нормативно-правових актів, у тому числі до Закону України «Про дошкільну освіту».

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України (далі – ГНЕУ) висловлює свої зауваження та пропозиції щодо змісту законопроекту, у тому числі техніко-юридичного характеру. Зокрема щодо наступного:

1) запропонованим редакцією законопроекта положенням статті 46⁻¹ Житлового кодексу України та аналогічним положенням статті 256⁻² Сімейного кодексу України (далі - СКУ) щодо надання *у разі потреби* на час функціонування прийомної сім'ї індивідуального житлового будинку або багатокімнатної квартири, на думку ГНЕУ, бракує юридичної визначеності, оскільки залишається незрозумілим, як визначається потреба у житлі і хто саме її визначає, що (крім проблем з забезпеченням належних житлових умов для прийомних сімей) матиме також і корупційні ризики;

2) реалізація внесеної законодавчої пропозиції щодо зменшення максимально допустимої величини кількості дітей у прийомній сім'ї (у порівнянні з дитячим будинком сімейного типу) без забезпечення належних умов зростання кількості прийомних сімей, на думку ГНЕУ, створює ризики збільшення невлаштованих до таких сімей дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування;

3) необхідності визначення на законодавчому рівні хоча б, мінімальних розмірів державних соціальних гарантій, зокрема щодо виплати соціальної допомоги на утримання прийомних дітей та грошового забезпечення прийомним батькам за надання соціальних послуг у прийомних сім'ях, у тому числі спеціалізованих;

4) потребує доопрацювання понятійний апарат законопроекту, зокрема:

поняття «дитина, яка залишилась без батьківського піклування» (зміни до ст. 256⁻¹, 256⁻², 256⁻³ СКУ). Визначення цієї категорії дітей, та її відмінності від категорії дітей, позбавлених батьківського піклування, у проекті відсутні. Водночас, ГНЕУ звертає увагу, що у ст. 1 Закону України «Про охорону дитинства» (у редакції проекту) під «дітьми, позбавленими батьківського піклування» розуміються «діти, які залишилися без піклування батьків у зв'язку з позбавленням їх батьківських прав ...», що створює можливість неоднозначного тлумачення відповідних положень і може негативно позначитися на забезпеченні прав зазначених категорій дітей;

поняття «суб'єкт, який прийняв рішення про створення прийомної сім'ї» (зміни до ст. 256⁻⁴ СКУ) відсутній в понятійному апараті СКУ. ГНЕУ також звертає увагу, що суб'єктом може бути, зокрема, і орган державної влади, і фізична особа не наділена владними повноваженнями. Крім цього, згідно з ч. 3 нової редакції статті 256⁻⁴ СКУ суб'єкт, який прийняв рішення про створення прийомної сім'ї, зобов'язаний співпрацювати з прийомними батьками щодо утримання та виховання дитини (дітей). Однак правовий механізм такої співпраці у статті не визначений;

5) термінологія проекту в частині використання таких понять як «навчальний заклад», «загальноосвітні навчальні заклади» потребує належного узгодження з освітнім законодавством в аспекті коректного та однозначного правозастосування.

Міністерство освіти і науки України (далі – МОН України) в межах компетенції надає свої пропозиції і зауваження до законопроекту.

Так, з метою узгодження положень законопроекту з нормами статті 29 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», МОН України пропонує абзац четвертий підпункту 1 пункту 19 розділу I законопроекту викласти в такій редакції:

«в абзаці шостому слова після слів та знаків «форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування,-» доповнити словами «тимчасове влаштування», слова «дитячих будинків сімейного типу» виключити;».

Також МОН України звертає увагу на необхідність приведення у відповідність до освітнього законодавства термінології Житлового кодексу України, Сімейного кодексу України, Законів України «Про охорону дитинства» та «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», до яких вносяться зміни, в частині використання термінів «навчальні заклади», «навчально-виховні заклади», «професійно-технічні, вищі навчальні заклади», «загальноосвітні навчальні заклади» тощо.

Міністерство фінансів України підтримує законопроект із урахуванням редакційних змін.

Міністерство фінансів України у своєму експертному висновку зазначає, що реалізацію законопроекту у поточному та наступних бюджетних періодах буде здійснено в межах і за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, які передбачаються на функціонування сімейних форм виховання та підтримку дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

У Державному бюджеті України на 2024 рік Мінсоцполітики передбачено видатки для функціонування сімейних форм виховання та підтримку дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, у сумі 2,8 млрд гривень.

Крім того, Міністерство фінансів України надає свої пропозиції до законопроекту, зокрема щодо необхідності приведення у відповідність у зв'язку із незастосуванням таких понять як «об'єднана територіальна громада», «місто обласного / республіканського Автономної Республіки Крим значення».

Також Міністерство фінансів України вважає, що законопроект необхідно доповнити змінами до відповідних законодавчих актів щодо перегляду повноважень органів місцевого самоврядування, які здійснюють їх у межах реалізації основного етапу децентралізації державної влади та реформи місцевого самоврядування, а саме щодо участі та розгляду органами місцевого самоврядування, а саме сільськими, селищними радами питань надання соціальних послуг, здійснення соціального захисту дітей і профілактики серед них правопорушень, опіки та піклування та привести у відповідність до Бюджетного кодексу України статті 11 та 111 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», якими передбачено утворення притулків для дітей та центрів соціально-психологічної реабілітації дітей, зокрема районними державними адміністраціями, якими не передбачено здійснення таких видатків з районних бюджетів.

Міністерство соціальної політики України зазначає, що є розробником законопроекту.

Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України підтримує законопроект за умови доопрацювання та зазначає, що питання надання

та користування службовим жилим приміщенням відповідно до договору найму житла на сьогодні врегульовано законодавством. Відтак, пропонує абзаци п'ятий – сьомий підпункту 3 пункту 2 розділу I законопроекту виключити, як такі, що суперечать положенням Цивільного кодексу України та Житлового кодексу України.

Адміністрація Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України повідомляє про відсутність пропозицій та зауважень до законопроекту.

Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій звертає увагу, що 06.06.2024 був прийнятий новий Закон України «Про дошкільну освіту» (законопроект реєстр. № 8030 від 13.09.2022), який набере чинності з дня, наступного за днем його опублікування (введення в дію відбудеться через один рік з дня набрання ним чинності), а Закон України «Про дошкільну освіту», до якого проектом пропонуються зміни, втратить чинність.

До того ж, крім згаданих у висновку МОН України законодавчих актів, що потребують приведення у відповідність до освітнього законодавства термінології, в частині використання термінів «навчальні заклади», «навчально-виховні заклади», «професійно-технічні, вищі навчальні заклади», «загальноосвітні навчальні заклади» тощо, слід також віднести Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту».

Підкомітет з питань освіти раннього розвитку та дошкільної освіти, розглянувши на своєму засіданні 23.08.2024 законопроект реєстр. № 11311 та надані до нього експертні висновки, запропонував за результатами його розгляду на засіданні Комітету з питань освіти, науки та інновацій рекомендувати прийняти зазначений проект Закону за основу та доопрацювати його до другого читання з урахуванням висловлених у цьому висновку зауважень.

Під час засідання Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій в. о. директора Департаменту моніторингу додержання прав дитини Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Гончарук І.В. було висловлено позицію Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини до законопроекту, зокрема щодо наступного:

1) законопроектом пропонується внести зміни до частини другої статті 256³ Сімейного кодексу України в частині надання службам у справах дітей повноважень щодо прийняття рішення про влаштування дитини в прийомну сім'ю.

Враховуючи положення частини першої статті 56 Цивільного кодексу України, статті 16 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», статті 11 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» та пункту 1 Примірного положення про службу у справах дітей міської, районної у місті ради, затвердженого наказом Міністерства соціальної політики України від 16.09.2021 № 518 наділення служб зазначеними повноваженнями може негативно вплинути на законодавчо визначені відносини підпорядкування між органами опіки та піклування та службами.

Окрім того, передбачаючи додаткові повноваження, а отже й обов'язки для служб, необхідно також враховувати рівень їх завантаження та кадровий потенціал.

2) законопроектом пропонується викласти статтю 256² Сімейного кодексу України у новій редакції, в якій визначити, що стосовно кандидатів у прийомні батьки не застосовується вимога щодо наявності постійного заробітку.

Враховуючи статті 3, 18 Конвенції ООН про права дитини, статтю 21 Конституції України подібне нововведення може негативно вплинути на матеріальне забезпечення дітей, які влаштовані у відповідні сім'ї. У зв'язку з цим пропонується вилучити положення щодо скасування вимоги стосовно наявності постійного заробітку до кандидатів у прийомні батьки.

Заслухавши та обговоривши інформацію голови підкомітету з питань освіти раннього розвитку та дошкільної освіти Воронова В.А., заступника Міністра соціальної політики України з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації Кошеленка К.Б., заступника генерального директора-керівника експертної групи з питань забезпечення та захисту прав дітей Директорату з питань подолання складних життєвих обставин Міністерства соціальної політики України Пітцика І.М., в.о. директора Департаменту моніторингу додержання прав дитини Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Гончарук І.В., **Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій ухвалив:**

1. Рекомендувати Верховній Раді України:

1.1. Відповідно до пункту 1 частини першої статті 114 Регламенту Верховної Ради України проект Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізмів захисту прав та інтересів дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, та інших вразливих груп дітей (реєстр. № 11311 від 31.05.2024), поданий Кабінетом Міністрів України, за результатами його розгляду в першому читанні прийняти за основу.

1.2. Доручити Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики, визначеному головним з опрацювання цього законопроекту, доопрацювати його до другого читання з урахуванням зауважень та пропозицій, висловлених у цьому висновку.

2. Направити цей Висновок Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики.

Голова Комітету

Сергій БАБАК